

**6D050100-Социология» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған
Дүйсенова София Малкайдарқызының
«Қазіргі Қазақстан жастарының білім және ғылыми стратегиялары»
атты тақырыпта диссертациялық жұмысына ресми**

ПІКІР

Заманауи білім беру жүйесі күннен-күнге жаңарып, болашақта өмір салтына әсер ететін таңдау жасау қажет болатын бағдарламалардың, оқу шарттары мен нысандарының өзгермелілігіне, икемділігіне бағдарлануда. Мұндай жағдайда "білім стратегиясы" ұғымын зерттеуге ерекше назар аудару өзекті болып отыр.

Жастардың инновациялық қабілеті және олардың экономикалық белсенділігі олардың әлеуметтік-репродуктивті ролін сипаттайды. Жастардың білімге және білім алу стратегиясына қатысты әлеуметтік қатынастары білім беру қызметін стихиялы түрде реттеуді анықтап қана қоймай, сонымен қатар білім берудегі институционалдық өзгерістерге ықпал етеді, құрылымдық және ұйымдастырушылық өзгерістерді блоктайды немесе ынталандырады. Жастар білім беру жүйесінде араласып қана қоймайды, олардың өмірлік жоспарлары мен таңдаулары институционалдық өзгерістерге әсер етеді. Жастардың білім стратегиялары «өзара тәжірбие алмасу» мен білім алу арқылы жетістікке жетуге бағытталған және білімнің қалыптасқан мобильді әлеуетімен қайшылыққа түседі.

Білім стратегияларын зерттеудің өзектілігі жастардың білім стратегиялары білім беру жүйесінің жағдайы мен дамуына тікелей әсер ететіндігін көрсетеді. Дүйсенова С.М. өз зерттеуінде классикалық әлеуметтану тұжырымдамасына талдау жасады, белгісіз әлеуметтік ситуация мен тиімсіз әлеуметтену жағдайындағы жастардың білім стратегияларының ерекшелігін зерттеген, альтернативаға алып келетін әлеуметтік сенімділікті жоғалтқан жағдайдағы жастардың білім берудегі мансаптық ұстанымдарын талдады.

Автор жан-жақты қарастырылған теориялық дәлелдемелерден кейін, талдауға назар аударады және өмірлік мақсаттарға жету үшін қажетті білім деңгейін алуға бағытталған жоғары білім жүйесіндегі прогресс ретінде білім стратегиясының авторлық тұжырымын береді: ғылыми стратегия нәтижелерге қол жеткізу үшін Білім және ғылым саласындағы ғалымдардың ғылыми қызметін одан әрі жоспарлау ретінде қарастырылады.

Автор, жастар нақты өмірлік жоспарлар мен білім берудің субъективтілігіне сәйкес, білім беру құндылықтарын өмірлік мақсаттарға жету тәсіліне ауыстыра отырып, білім беруде белгілі бір диспозициялар қалыптастырады деп мәлімдейді.

Жұмыста отандық білім берудің әлемдік білім беру жүйесіне енгені, бұл жаңа білім беру стандарттары мен ақпараттық технологияларды енгізумен және білім берудің ұлттық бірегейлігін жоғалтумен байланысты екендігі атап көрсетілген. Заманауи білім беруді модернизациялау өзара алмасу сипатына ие, білім берудің жекелеген секторлары қалыптасуда, бұл жастардың білім берудің жаңа түрлерін іздеуін ынталандырады, бірақ тұтастай алғанда жастарға перифериялық мәртебесі бар топтың ролін жүктейді. Білім стратегиялары, сәйкесінше, беделді және пайдалы білім алуға ұмтылумен, біліммен емес, өмірлік дағдылардың бәсекеге қабілеттілігімен байланысты мінез-құлықтың жетістік үлгілерін жүзеге асырумен анықталады.

Жастардың өмірлік ниеттері «жоғары табыс» мақсаттарының прагматизмі мен өзін-өзі анықтау және өзін-өзі жүзеге асыру қажеттілігі арасындағы қарама-қайшылықты қамтитын қызықты және өте пайдалы жұмыс басымдылығымен анықталады. Сонымен қатар, білім стратегиялары немқұрайлық позициядан да жүзеге асырылады. Немқұрайлық позиция стратегияны қалыптастырудың пассивтілігінде, басқа адамдардың пікірлеріне бағдарлауда, «соңғы сәтте» мамандық пен университетті таңдауда, жалпы білім алуға, мамандық алмаумен және т.б. сипатталады.

Авторлық талдау логикасы білім беру стратегиясы мінез-құлықтың келісілген желісі болып табылатындығынан және шешімдер жиынтығының салдары болып табылатындығынан туындайды. ЖОО-ға түсу кезінде жеке тұлға кем дегенде үш таңдау жасауы керек: оқу бағыты, білім деңгейі және нақты оқу орны туралы шешім қабылдау. Ал, оқу барысында тағы бірқатар мәселелерді шешіп алу керек, мәселен: оқуын жалғастыру керек пе, оқып жүріп жұмыс істеу қажет пе, оқуын аяқтағаннан кейін не істеу керек (жұмыс немесе оқуды жалғастыру: біліктілікті арттыру немесе өзгерту). Осы таңдауды зерттеу қазіргі жастардың білім стратегияларын анықтауға көмектеседі.

Дүйсенова С.М. тәжірибе барысында сөзсіз қолдануға ие болатын білім стратегиясының типологиясын ұсынған. Ұсынылған типология алдағы зерттеулер шеңберінде пайдалануға және нақтылауға болады.

Зерттеуші сипаттама ғана емес, түсіндірме әдістерін қолдана отырып, өзі бастаған тұрақты түсіндіру схемасын ұстанады. Жұмыста көптеген нақты материалдар жиналды және білім мен ғылыми стратегияларды зерттеудің жалпы талдауы ұсынылды, материалдың ұсынылу дәйектілігі, жұмыстың барлық құраушы бөлімдерінің логикалық байланысы сақтала отырып, қазіргі заманғы өзгерістер мен перспективалар сипаты көрсетілген. Жұмыстың зерттеу мақсаттары айқын тәжірибелік сипатқа ие. Докторанттың алған нәтижелері проблемалық-тақырыптық мазмұнға ие және жұмыс құрылымында және ғылыми пайымдау логикасында көрсетілген ішкі бірлікпен сипатталады. Диссертациялық зерттеу шеңберінде тұжырымдалған стратегиялардың қалыптасуына әсер ету механизмдерін жетілдіру бойынша ұсыныстар өте қызықты және әрі қарай дамуды талап етеді.

Диссертацияның құрылымы зерттеудің мақсаттары мен міндеттеріне толық сәйкес келеді. Жалпы, бұл жұмыс теориялық және практикалық мәні бар толық, іштей бір ізденісті зерттеу болып табылады. Автор бүкіл жұмыс барысында білім мен ғылыми стратегияларды кешенді қарастыру логикасын үнемі ұстанады. Ұсынылған жұмыс сыни ойлаудың жеткілікті деңгейін, ғылыми дереккөздермен жұмыс жасаудағы аналитикалық дербестікті, ізденістегі бастамашылдықты, зерттеудің эмпирикалық әдістерін қолдану және алынған нәтижелерді түсіндіру дағдыларын көрсетеді.

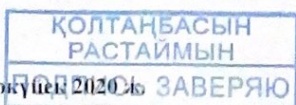
«Қазіргі Қазақстан жастарының білім және ғылыми стратегиялары» диссертациялық зерттеуі докторлық диссертацияларға қойылатын талаптарға толық жауап беретін тәуелсіз білікті ғылыми жұмыс болып табылады және оның авторы Дүйсенова София Малкайдаровна «6D050100-Әлеуметтану» мамандығы бойынша (PhD) философия докторы ғылыми дәрежесін алуға лайық.

Бұл жұмыс ұсынылған мәселені әрі қарай зерттеу барысында батыстық және ресейлік ғылымдарды интеграциялаудың перспективаларын ашады. Орындалған жұмыс ғылыми және тәжірибелік мәнге ие және Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетінің «Ғылыми дәрежелер беру ережесінің» барлық талаптарына жауап беретін зерттеу ретінде сипаттауға болады.

Әл-Фараби атындағы
Қазақ Ұлттық университетінің доценті,
социология ғылымдарының докторы

Б.Н.Кылышбаева

«29» қыркүйек 2020 ж.